

ESTEVE CANYAMERES I RAMONEDA

LES FALSIFICACIONS NOBILIÀRIES: EL CAS DELS AMAT DE PALOU ORIGINARIS DE LA VILA DE SABADELL

INTRODUCCIÓ

Tradicionalment la societat de l'antic règim ha estat definida com una societat estamental, on el privilegi marcava la diferència, especialment en el cas de la noblesa. En el decurs dels segles XVII o XVIII, no era difícil que persones que havien arribat a una certa rellevància social, política o econòmica obtinguessin el privilegi de noblesa. Poder-se relacionar amb els nobles i gaudir dels seus privilegis, no comportava solament una distinció honorífica, implicava entre altres avantatges la distinció econòmica i les possibilitats per a tirar endavant la carrera administrativa, la militar, o l'eclesiàstica.

El pastís de càrrecs reservats a l'estament noble era cobejat per molts aspirants. Amb tot, alguns dels candidats o bé tenien problemes per a demostrar la seva *noblesa de sang*, o bé no tenien prou temps per a esperar la *gràcia reial*. És per això que optaven per mètodes expeditius, ràpids, i en la majoria de casos, fraudulents.

Un exemple el tenim en la falsificació de la genealogia familiar dels Amat, originaris de la vila de Sabadell. Es va fer vers l'any 1753 perquè Josep Amat i Ferrer, aspirava a una canongia de la catedral de Sevilla per la qual havia d'acreditar la seva *puresa de sang*. A més, sí demostrava orígens nobles, podia tenir més «punts» que altres aspirants i guanyar la plaça.¹

La família dels Amat de Sabadell, de la qual descendia Josep Amat i Ferrer, havia estat iniciada per Maties Amat i Volart (1645 - 1708) i llur muller Esperança Oriac i Vilar. El capital econòmic i *relacional* acumulat per aquesta família des de la darrereria del segle XVII va propiciar l'ascens social dels seus membres, especialment a la segona meitat del XVIII. Els més coneguts foren Feliu Amat i Pont, confessor del rei Carles III i arquebisbe de Palmira, el seu germà Jaume

1. La primera notícia referent al motius de la falsificació de la genealogia la donà Antoni Bosch i Cardellach, recollint la tradició oral que circulava a la vila de Sabadell a finals del segle XVIII.

Amat i Pont, economista, pintor i comerciant, i els seus nebots Feliu i Ignasi Torres i Amat.²

El personatges esmentats al paràgraf anterior no foren els artífexs directes de la falsificació, tot i que Jaume Amat i Pont i la seva neboda Josepa Amat i Miquel (filla primogènita de l'hereu Antoni Amat i Pont) se'n van servir més tard. Els promotors de la falsificació van ser Francesc Amat i Oriac i el seu fill el prevere Josep Amat i Ferrer, que, com ja s'ha dit anteriorment, necessitaven acreditar un passat noble per a poder accedir a una prebenda eclesiàstica a la catedral de Sevilla. La falsificació que es va construir consistia a fer entroncar els avantpassats d'aquests Amat de la vila de Sabadell amb la família dels Amat de Palou, una nissaga originària del Vallès Oriental, que en el decurs del segle XVII va perdre la baronia en totes les branques. A més, les reparticions d'herència a cada generació havien disgregat el patrimoni d'una manera tan important, que fins i tot algun dels membres com Miquel Amat de Palou i d'Orde vivia gairebé en la misèria.³

ELS ANTECEDENTS

Aquest estudi és conseqüència indirecta de les recerques sobre la immigració francesa al Vallès a els segles XVI i XVII.⁴ Així, a principi de l'any 1993 i mentre consultava les fotocòpies dels llibres sacramentals de la parròquia de Sant Julià d'Altura guardades a l'Arxiu Històric de Sabadell, em vaig topiar amb un escrit, probablement de l'any 1803,⁵ on el bisbe de Barcelona ordenava al rector de la parròquia de Sant Julià que no s'exhibissin ni es fessin certificats de la partida de baptisme d'Esperança Oriac i Vilar.

Això em va semblar molt estrany, atès que els Oriac eren pagesos de mas sense cap *pedigree* estrany ni senyal que els fes destacar davant la comunitat. Esperança era filla legítima i s'havia casat donzella. No hi havia res aparentment, que motivés aquella ordre. Per l'altra banda, el seu marit, Maties Amat i Volart, era per a mi un desconegut. No pertanyia a cap família d'anomenada de la comarca. Tampoc no era fill de pagesos de mas, ni de menestrals coneguts dins el context de Sabadell o de Terrassa. En aquell moment ignorava que era l'avantpassat directe de personatges de la rellevància de l'arquebisbe de Palmira, Feliu Amat i Pont, o dels germans Ignasi i Feliu Torres i Amat.

Més tard, Armand de Fluvià em va posar en antecedents sobre qui era Maties Amat i Volart i el possible perquè de l'ordre del bisbat. Ell i el malagunyat Pablo

2. Per una primera aproximació a la vida i obre d'aquests personatges, recomanable veure els resums biogràfics inclosos a la Gran Enciclopèdia Catalana.

3. ACA: Secció Reial Audiència, plets civils, núm. 13576, Procés de Francesc Trobat, escrivà del Mestre Racional, contra els seus cunyats els cònjuges Miquel Amat d'Orde i Maria Àngela Salvany pels dots deguts a la seva dona Francesca, i les despeses de mantenir a la neboda Casilda Amat i Salvany. (any 1625). A les declaracions dels testimonis, alguns afirmen que el matrimoni Amat i Salvany tenien molts fills i dificultats per mantenir-los, fins el punt que alguns eren mantinguts i vivien en la casa de parents i familiars.

4. CANYAMERES, E, (1994): *La immigració francesa al Vallès...*

5. L'any 1803, és orientatiu, ja que en aquell moment no vaig apuntar la data exacte de l'escrit, ni la localització topogràfica dins el fons parroquial. Era simplement una curiositat estranya que la vaig retenir a la memòria.

de Sárraga feia temps que sospitaven que la genealogia dels Amat de Sabadell i la dels Amat de Palou no era la mateixa. Hi havia alguna cosa que no quadrava. Probablement s'havia falsificat una de les genealogies, o totes dues alhora.

Advertit d'aquesta possibilitat, vaig anar anotant totes les referències que sobre els Amat de Sabadell trobava als arxius. El que en un principi només era una recopilació de dades, amb el temps ha acabat essent un estudi amb voluntat de divulgació. Especialment perquè des de Miquel Carreres i Costajussà (1905 - 1938) la producció historiogràfica de Sabadell ha perpetuat la falsa ascendència dels Amat.⁶

La majoria de dades que he recollit en els decurs d'aquests anys, lluny de descartar la hipòtesi de falsificació genealògica, han servit per donar-li cada vegada més consistència.⁷ De totes les referències trobades, una de les més contundents és la que escriví un contemporani de Feliu Amat i Pont, que, com ell, era sabadellenc: Antoni Bosch i Cardellach (1758 - 1829), metge, arxiver i historiador local, el qual va incloure al seu manuscrit *Anales de la Villa de Sabadell desde el año 987 hasta el de 1770* unes referències a Maties Amat i Volart, corresponents als anys 1676, 1684, 1691 i 1696. Les anotacions fan esment dels consellers del govern municipal en cadascun dels anys. Concretament a la descripció dels fets de l'any 1676 hi ha el comentari que transcriu de l'edició del manuscrit publicada l'any 1992:

6. Miquel Carreres Costajussà a *Elements d'Història de Sabadell*, va escriure al capítol del segle XVI en parlar de les famílies nobiliàries (pp.210 i 211): "*Dues cases nobiliàries s'establien de nou a la nostra població (...) La primera és la dels Amat, que va començar a lluir a Sabadell amb Joan Miquel Amat, que vingué de Palou, a mitjans de la centúria, a administrar la castellania d'Arraona que la casa dels Rosanes li havia empenyorat. Joan Miquel va distingir-se per la generosa bondat que el movia a prestar continus serveis a l'Hospital i als seus pobres, noble conducta que li va agrair el Consell de la vila. En ells es veia ja la benevolença i pietat que havien d'ésser caràcters principals dels seu il·lustre descendent Fèlix Amat de Palou.*" Al capítol del segle XVII a l'apartat dedicat als pobladors escriu (pàg. 247): "*Potser per la mateixa accentuació del caràcter industrial de la vila van començar a sortir-ne famílies nobles que hi tenien domicili. En aquest segle restaven solament les dels Calders, Meca i Amat, amb esplendor les dues primeres i decaïent i dedicant-se a l'últim al comerç, la tercera*". Al capítol del segle XVIII, també a l'apartat de pobladors diu (pàg. 275): "*Però cap sabadellenc d'aquest temps reuneix els mèrits de Fèlix Amat o de Bosch i Cardellach, clergue l'un i metge l'altre. Fèlix Amat venia de la noble família dels Amat de Palou que apareix establerta a Sabadell des del segle XVI. Ja un dels seus antecessors, com hem dit, havia de donar mostres de la pietat que havia de caracteritzar el llinatge. Més tard la família dels Amat va decaure una mica de la seva posició social i va haver de donar-se al comerç. Però això no li va llevar la noblesa de sang que els fets van demostrar, quan, en temps de la guerra de successió, el patrici Joan Amat, en combinació amb Tomàs Duran, s'arriscava a assumir la representació de la vila, per salvar-la de les iredes dels contendents. D'aquesta família generosa en va sortir Fèlix Amat que no havia de desmentir en res la sang dels passats*". A partir del fals acord de 1595 (com més endavant es veurà) i la bona capacitat enaltidora de Carreres Costajussà, els autors sabadellencs (Josep Rossell (1936), Castells i Peig (1961), Baques i Baró (1995), etc.), han donat per bona la falsa noblesa dels Amat.

7. Com a dades que augmentaven les sospites cal destacar: L'arbre genealògic dels Torres i Amat que inclou els ascendents Oriac de Sant Julià d'Altura i Sentmenat, pagesos de mas, als que s'atribueix una falsa noblesa. També el procés per obtenir el benefici de Sant Jaume de l'església parroquial de Caldes de Montbui, en el qual tenien preferència els descendents de la masia de ca n'Orlac de Sentmenat i al que es presentava el prevere Joan Torres i Amat com a descendent directe a través de la línia Amat de Sabadell i Oriac de Sant Julià d'Altura (APC, l'any 93 no estava ordenat ni catalogat). Llorenç Ferrer i Alòs, en el seu treball sobre les masies i cases senyoriales del Bages (1996), en parlar de la casa dels Torres i Amat de Sallent, també es qüestiona l'antiguitat de la família a aquesta vila.

Procurador Real: Juan Moret. Concelleres: Matías Amat, Pedro Juan Salt, Jayme Palmers
 En algunos documentos originales no se lehe que Matías Amat fuese tal Conceller. En otros se lehe dicho nombre emendado como que allí havia otro, haviéndose puesto el de Amat de distinta tinta y carácter, añadiéndose en la margen que Amat era Conceller por el estado noble, y los otros dos por el estado general. Comúnmente ni se crehe que Amat fuese Conceller, ni que en Sabadell se admitiese tal distinción de estados. Dícese que esta suplantación de nombre y addición de estados fué para hacer constar que su familia era noble, y era así reputada en esta villa, a la ocasión que dos de su linage iban a ser promovidos a Canónigos de la Iglesia Patriarcal de Sevilla y debían dar pruebas de tal nobleza. Estos dos eran hijos de Don Francisco Amat, el qual, desde incierta fortuna en el oficio de tendero en Barcelona, por los años de 1750 fue asentista general de provisiones de paja por el Rey en Andalucía, luego Tesorero del Infante Cardenal Don Luís, Arzobispo de Sevilla, donde se mereció la más alta reputación y aplauso distinguido en toda aquella tierra, hasta que quebró y tuvo que retirarse con uno de sus hijos, ya Canónigos, en 1755. Véase 1684, 1691, 1696.⁸

Les referències dels tres anys indicats al final de l'anotació són les següents:

- Any 1684: *Aquí cahe la misma nota que de Matías Amat queda dicha en 1676.*
- Any 1691: *Del Conceller Amat debe decirse lo de 1676 y 1684.*
- Any 1696: (l'autor escriu amb un to certament irònic) *Es inútil repetir lo del Conceller Amat dicho en 1676.*⁹

He de reconèixer que sóc parcial quan em refereixo a Antoni Bosch i Cardellach, ja que tinc una especial simpatia i admiració pels estudis d'aquest erudit de la darrereria del XVIII. Considero que Bosch i Cardellach, a través del seu treball documentalista, va fer descripcions històriques entenedores i força objectives. En aquest sentit, estudis actuals com el de Núria Domènech i Figueras i Maria Mercè Ríos i Figuerola, publicat l'any 1988, confirmen les tesis exposades per Bosch i Cardellach.¹⁰ Des del privilegi d'insaculació de l'any 1553 fins al Decret de Nova Planta, els consellers de la vila de Sabadell eren elegits segons les tres categories: mà major, mitjana i mà menor. No hi havia una mà major amb llocs reservats a l'estament noble. A més, la vila de Sabadell, en el decurs de la seva història, no ha estat lloc de concentració de famílies nobles. Precisament a la fi del segle XVII, l'única família de la noblesa que encara residia durant alguns mesos de l'any a Sabadell eren els Meca, consenyors de Castellar del Vallès.¹¹

LES FONTS DOCUMENTALS I LA METODOLOGIA

A més de les fonts habituals de recerca genealògica, en aquest cas hem pogut treballar amb els documents provatoris de l'ascendència noble dels Amat de

8. BOSCH I CARDELLACH, A: Anales... Vol. II pàg.114.

9. BOSCH I CARDELLACH, A: Anales... Vol II pàg.123, 132 i 136.

10. DOMENECH, N. i RIOS, M.M. (1988): pp. 11-19.

11. CANYAMERES, E (1998): pp. 77 i 78. Per una aproximació a la família del Meca, consenyors de Castellar del Vallès veure PERICH, G (1989): pp.90-97 i PARRAMON TUBAU, A (1973): nota 8 pp.56-58 de l'edició del manuscrit de Mn. Antoni Vergés i Mirassó, *Història de Castellar del Vallès*.

Sabadell recopilats en el *Pleito de hidalguía*, que fou promogut per Teresa Bonifàs i Miracle, vídua de Bartomeu Amat i Pont, contra l'Ajuntament de Barcelona, i vist a la Reial Audiència l'any 1802 (actualment es conserva a l'Arxiu de la Corona d'Aragó).¹² La demandant allegava que els seus fills i els de la primera muller de Bartomeu Amat i Pont eren descendents directes de «*Serapio Amat de Palou, habilitado a Cortes como Cavallero*».

El procés recull l'argumentació i els documents que van utilitzar l'any 1753 Francesc Amat i Oriac i el seu fill Josep per obtenir l'escut d'armes i per demostrar els orígens «*nobles según resulta de su filiación [...] demostrada por medio de Bautismos, Casados y Testamentos [...] que junto a unas Pruebas de Nobleza que hizo su hijo Dn. Josef Vicente Amat para entrar Prebendado en la Sta. Igl. Patriarchal de Sevilla, fueron presentados en esta Real Oficina*».¹³ També inclou els capítols matrimonials, els testaments i les partides de baptisme que demostraven que els fills de Bartomeu Amat i Pont eren de la mateixa nissaga que Francesc Amat i Oriac.

El fet de poder comptar amb aquesta font documental ha possibilitat que la recerca, en un principi basada en la recopilació de tot tipus de dades relacionades amb els Amat, se centrés concretament en:

- a. La reconstrucció genealògica de les famílies Amat de Palou i Amat de Sabadell a partir dels documents autèntics conservats actualment en diversos arxius històrics.
- b. L'estudi dels documents originals aportats a la causa de 1802 mitjançant les certificacions.

Sovint les falsificacions porten aparellada la destrucció interessada dels documents probatoris. Aquest, però, no és el cas de la falsificació dels Amat, ja que, contràriament al que és més freqüent, alguns dels documents aportats pels interessats eren de nova producció. Això, en condicions òptimes de conservació de documentació històrica, hauria permès una demostració ràpida i contundent de la falsificació. Amb tot, la destrucció durant la Guerra Civil dels arxius parroquials de Sant Vicenç de Jonqueres, Castellar del Vallès i Sant Feliu de Sabadell i la no conservació de la documentació d'alguns dels notaris de la vila de Sabadell n'han dificultat el procés demostratiu.

LES GENEALOGIES DELS AMAT DE PALOU I DELS AMAT DE SABADELL

Com ja s'ha dit abans, l'existència del plet de 1802 ha comportat que la recerca se centrés en la reconstrucció genealògica de les famílies Amat de Palou i Amat de Sabadell a partir dels documents conservats actualment a diversos arxius històrics i que no tenen a priori sospita de manipulació. És per això que s'han inclòs les referències als documents que ha servit per fer les arbres de la família Amat de Palou i els que han servit per fer la dels Amat de Sabadell fins a la possible connexió amb Jaume Amat i Fulló i Caterina Vallhonrat i Gener.

12. ACA: Secció Audiència, plets civils, Sig. núm. 16341. He d'agrair als responsables de Sala de consulta de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, el guiatge per poder localitzar aquest plet.

13. ACA: Secció Audiència, plets civils, Sig. núm. 16341. Certificació núm. 32.

La genealogia d'aquesta família ha estat feta a partir de les dades contingudes en documents originals de l'Arxiu Històric de Protocols Notarials de Barcelona, l'Arxiu de la Catedral de Barcelona i l'Arxiu Diocesà de Barcelona. El resultat ha estat la identificació de les tres branques Amat de Palou existents al segle XVI i de la pèrdua de baronia a la primera meitat del XVII. L'arbre s'ha reconstruït a partir de Joan Amat, cavaller de Palou, que al fogatge de 1497 consta com a resident a Sant Julià de Palou.¹⁴ Del seu matrimoni amb Joana d'Aimeric, hi ha documentats tres fills: Joan, l'hereu del patrimoni Amat de Palou, Pere Pau, casat amb Elionor de Voltrera, senyora del castell de Voltrera—que iniciaran la línia Amat de Voltrera—,¹⁵ i amb molta diferència d'edat respecte als altres dos fills, Miquel, el petit, que es casà l'any 1529 amb Elisabet d'Orde, filla i pubilla de Joan d'Orde, cavaller de Barcelona, iniciant la línia que anomenem Amat d'Orde.

La línia d'hereus Amat de Palou continuà amb Enric Amat de Palou i de Fluvià, fill de Joanot i pare de Serapi Amat de Palou i de Pou. Succeí a aquest últim el seu fill Enric Amat de Palou († ca. 1609), del qual hi ha constància de dues filles amb Helena d'Aguiló, la segona dona. Un altre fill de Joanot Amat de Palou i d'Aimeric, Francesc, es casà amb Elionor de Santjust i d'Hostalric, vídua i hereva de Gaspar de Montbui, donzell de Vilafranca del Penedès, senyor de la quadra de Savall, que inicià la línia Amat de Savall, la qual acaba amb les filles de l'hereu Joan Pau Amat de Savall († després de 1626).

La línia iniciada per Miquel Amat de Palou i Elisabet d'Orde els Amat d'Orde continuà amb el seu fill Pere Magí Amat d'Orde i de Palou († abans de 1580), casat l'any 1555 amb Marianna de Fluvià i Rocabertí. D'aquest matrimoni es té constància de dos fills: Pere Pau, l'hereu, i Miquel. La línia primogènita dels Amat d'Orde acaba amb la pubilla Margarida Amat d'Orde de Palou i d'Oró, filla de Pere Pau i de Marià d'Oró. Pel casament de Margarida amb Miquel de Cadell, el patrimoni d'Orde passà als Cadell.

Miquel Amat d'Orde de Palou i de Fluvià († ca. 1630) es casà l'any 1592 amb Maria Àngela Salvany i Masferrer, filla de Joan Pau Salvany, mercader de Barcelona. El seu fill i hereu fou Hermenegild Amat d'Orde i Salvany (cm: 1631), amb el qual es perd el rastre documental d'aquesta segona línia dels Amat d'Orde.

Els Amat de Sabadell

L'arbre genealògic dels Amat de Sabadell s'ha reconstruït fins als pares de Maties Amat i Volart. La possible ascendència d'aquest, tot i que no és confirmada.¹⁶

14. IGLÉSIAS FORT, J.(1997): *El fogatge de 1497*, Vol. I, pàg.180.

15. Acaba a mitjans del segle XVI amb les germanes Anna Maria i Aldonça Amat i de Voltrera.

16. La manca de documentació, bàsicament per la destrucció dels arxius parroquials de Castellar del Vallès, Sant Vicenç de Jonqueres i Sabadell, la no conservació dels expedients d'informació matrimonial del Bisbat de Barcelona per aquest any i la poca informació de les llicències d'esposalles de l'any 1642 de l'Arxiu de la Catedral de Barcelona, no permeten avançar mes.

Com veurem en parlar de la falsificació, el fet que aquesta es construeixi lligant persones que havien existit fa pensar que Joan Amat, el moliner de Castellar del Vallès, es deia segurament Vallhonrat de segon cognom. De ser certa aquesta hipòtesi, els Amat que estudiem serien una branca iniciada l'any 1529 per Joan Amat de l'Abellar i Mata Sobirana, cabaler de la masia de Ca n'Amat de les Farines del terme de Terrassa i Joana Serra, pubilla de la vila de Sabadell. Un dels néts d'aquest matrimoni, Jaume Amat i Fulló, es casà l'any 1599 amb Caterina Vallhonrat i Gener (del Mas Vallhonrat de Sant Vicenç de Jonqueres) i serien els pares de Joan Amat casat amb Jerònima Volart, l'any 1642, a Castellar del Vallès.

Joan Amat de l'Abellar i Mata Sobirana, així com el seu pare, i com els Amat de la Font de Ca n'Amat de Muntanya de Terrassa, o els Amat de Ca n'Amat de Sant Esteve Sesrovires, descendeixen de la línia troncal de Ca n'Amat d'Ullastrell, amb continuïtat del cognom Amat des del segle XIV fins als nostres dies. Un estudi que dur a terme actualment Joan Amat i Fontanals (de Terrassa) amplia les dades sobre aquesta genealogia als segles XII i XIII, alhora que destria possibles vincles de sang entre els Amat i la família de Ramon Llull.

L'any 1642 es casaven a Castellar del Vallès Joan Amat i Jerònima Volart. D'aquest matrimoni es té constància documental de dos fills i dues filles. El fill gran i hereu, Joan Amat i Volart, es casà amb Maria Samsó i Coll, pubilla del molí del mas Carbó de Sant Vicenç de Jonqueres. Això motivà el trasllat de tota la família Amat Volart (entre ells el segon fill Maties) a la parròquia de Sant Vicenç de Jonqueres. Joan Amat i Volart continuà la línia troncal dels Amat de Jonqueres. Maties el segon fill, s'establí a Sabadell iniciant la línia que anomenem Amat de Sabadell. Era un cabaler d'ofici moliner de draps que va fer fortuna a finals del segle XVII, fent de botiguer de teles a la vila de Sabadell. Natural de Castellar del Vallès, va passar la major part de la seva infantesa i joventut al molí del Mas Carbó de la parròquia de Sant Vicenç de Jonqueres (l'actual Molí Amat del terme de Sabadell).¹⁷ La seva muller, Esperança Oriac i Vilar, era de la important masia de Ca n'Oriac de la parròquia de Sant Julià d'Altura (antic terme de Sant Pere de Terrassa). Foren pares de Joan Amat i Oriac (* 1683 - † després de 1736). Casat amb Isabel Salvany i Pujades,¹⁸ va continuar el negoci de botiguer a Sabadell.

Un altre fill de Maties i Esperança, Francesc Amat i Oriac, és el que «*desde incierta fortuna en el oficio de tendero en Barcelona, por los años de 1750 fue asentista general de provisiones de paja por el Rey en Andalucía, luego Tesorero del Infante Cardinal Don Luís, Arzobispo de Sevilla, donde se mereció la más alta reputación y aplauso distinguido en toda aquella tierra, hasta que quebró y tuvo que retirarse con uno de sus hijos, ya Canónigos, en 1755*».¹⁹ I com ja s'ha esmentat anteriorment, fou qui promogué la falsificació nobiliària dels Amat.

En el decurs del segle XVIII, els fills i el nét de Maties Amat i Volart, van continuar amb el negoci tèxtil i ampliaren la xarxa comercial amb botiga a

17. Vegeu també: ARGEMÍ RELAT, M (1998): *Estudi històric del molí Amat*.

18. Els Salvany tot i ser una família ja documentada al segle XV a Sabadell, comença a ser rellevant a la vila a la segona meitat del segle XVII. EL patrimoni Salvany passà al segle XIX als Margenat de Sarrià. També era d'aquesta família l'eclésiàstic Fèlix Sarda i Salvany (1844-1916).

19. BOSCH I CARDELLACH, A.: *Anales... Vol. II pàg.114*.

Barcelona. Maties i el seu fill Joan van actuar des de Sabadell. Però el nét Joan Amat i Salvany (* 1706 - † després de 1761), documentat amb la qualificació professional de mercader, és el deixà la residència habitual de Sabadell i es traslladà a la capital. Ell i la segona dona, Teresa Pont i Augirot, són els pares de la generació més coneguda de la família, els germans Amat i Pont: Antoni, l'hereu, Teresa (casada amb Josep Torres i Cererols, negociant de la vila de Sallent i pare dels eclesiàstics Fèlix i Ignasi Torres i Amat), Bartomeu, botiguer a Barcelona, Francesc, prevere i arcedià de Jerez, Fèlix, l'arquebisbe de Palmira, i Jaume, el comerciant, pintor i economista.²⁰

Les referències documentals: els Amat de Palou

Capítols matrimonials:

- Joanot Amat de Palou = Agnès de Fluvià, 12.12.1505 a Sant Celoni, AFE.
- Pere Pau Amat de Palou = Elionor de Voltrera, 1514 a Barcelona, AFE.
- Joan Benet Amat de Palou = Castellana Ferran, 5.3.1529, AHPNB; Notari Joan Jeroni Canyelles.
- Miquel Amat de Palou = Elisabet d'Orde, 2.6.1529, AHPNB; notari Joan Jeroni Canyelles.
- Joanot Amat de Palou (Voltrera) = Eufrasina Fuster, 3.10.1535, AHPNB; notari Joan Savina.
- Lluís Amat de Palou (Voltrera) = Caterina Vda. Talavera (s.a.), AHPNB; Notari Antoni Mur.
- Enric Amat de Palou = Anna Viladoms, 1.5.1592, AHPNB; notari Miquel Vives.
- Miquel Amat d'Orde = Maria Àngela Salvany, 8.5.1592, AHPNB; notari Esteve Gelabert Bruniquer.
- Esteve Masferrer = Casilda Amat d'Orde i Salvany, 2.7.1623, AHPNB; notari Esteve Gelabert Bruniquer.
- Hermenegild Amat d'Orde = Paula Amat, 26.4.1631, AHPNB; notari Pere Llu-nell.

Llicències d'Esposalles:

- Joan Amat = Margarida Perera i Jover, 22.4.1512, ADB: Fitxes del Doctor Moragues.
- Miquel Amat de Palou = Elisabet d'Orde, 1.5.1529, ADB: Fitxes del Doctor Moragues.
- Joanot Amat de Palou (Voltrera) = Eufrasina Fuster, 25.8.1535, ADB: Fitxes del Doctor Moragues.
- Pere Magí Amat d'Orde = Marianna de Fluvià, 5.1.1552, ADB: Fitxes del Doctor Moragues.

20. El patrimoni dels Amat a Sabadell passà d'Antoni Amat i Pont a la seva filla Josepa Amat i Miquel muller de Josep Mornau i Prat. Josepa també incorporà al patrimoni Amat de Sabadell la propietat de Can Deu de la parròquia de Sant Julià d'Altura, comprada per l'avía paterna l'any 1776. Amb tot els drets de la família en el molí Torrella de Sabadell, passaren a Bartomeu i el seu fill primogènit Joan Amat i Juvany. Per línia agnàtica el patrimoni Amat passà dels Mornau als Artós i finalment als de Nadal

- Francesc Amat de Palou = Elionor Vda Montbui, 13.5.1553, ADB: Llibre de l'Oficialat núm. 36, foli 2.
- Serapi Amat de Palou = Aldonça Amat, 4.9.1565, ADB: Fitxes del Doctor Moragues.
- Pere Amat de Palou = Anna Vda. Fluvià, 1.12.1570, ADB: Fitxes del Doctor Moragues.
- Pere Pau Amat d'Orde = Maria d'Oró, 17.3.1580, ADB: Fitxes del Doctor Moragues.
- Enric Amat de Palou = Anna Viladamós, 7.4.1592, ADB: Fitxes del Doctor Moragues.
- Miquel Amat d'Orde = Maria Àngela Salvany, 30.8.1592, ADB: Fitxes del Doctor Moragues.
- Pau Amat de Savall = Esperança Castanyer, 15.8.1593, ADB: Fitxes del Doctor Moragues.

Testaments:

- Joanot Amat de Palou, 26.1.1512, Notari Francesc Oliver (de Barcelona), AFE.
- Joanot Amat (de Voltgera), 10/06/1545, AHPNB: Notari Pere Celitons.
- Agnès de Fluvià Vda. de Joanot Amat de Palou, 19.6.1554, AHPNB: Notari Francesc Vidal (major).
- Joana de Pou = Enric Amat de Palou, 15/07/1589, AHPNB: Notari Galceran Francesc Devesa.
- Marquesa Amat de Palou = Joan de Palaudàries, 19.4.1593, Notari Miquel Eixada (de Barcelona), AFE.
- Joan Pau Salvany, 2.9.1593, AHPNB, Notari Esteve Gelabert Bruniquer.
- Peronella Masferrer = Joan Pau Salvany, AHPNB, Notari Esteve Gelabert Bruniquer.
- Miquel Amat d'Orde, 1.4.1599, AHPNB: Notari Galceran Francesc Devesa.
- Marianna Amat de Savall, 24.1.1601, AHPNB: Notari Joan Pareja.
- Anna Francesca de Pol = Pere Amat de Palou, AHPNB: Notari Joan Pareja, plec test.(1587-1609), núm. 69
- Enric Amat de Palou, 12.4.1609, AHPNB: Notari Joan Jeroni Talavera
- Maria Àngela Salvany i Masferrer, 28.5.1614, AHPNB: Anònims (testaments 1606-1635) plec núm. 44.

Les referències documentals: els Amat de Sabadell

Capítols Matrimonials:

- Joan Amat de l'Abellar = Joana Serra, 25.11.1515, AHCT: Sèrie capítols matrimonials, Capsa 548.
- Joan Amat i Serra = Joana Fulló, 2.5.1557, AHS: Escrivania, documentació solta.
- Jaume Amat = Caterina Vallhonrat, 27.3.1599, AHS: Escrivania, documentació solta.
- Jaume Amat = Elisabet Regàs, 21.9.1615, AHS: Escrivania, documentació solta.
- Joan Amat i Volart = Maria Samsó i Coll, 29.8.1655, AHS: Escrivania, documentació solta.

Joan Travesset = Margarida Amat i Volart, 25.3.1668, AHS: Escrivania, documentació solta.

Joan Amat Volart = Maria Real i Querol, 2.3.1670, AHS: Escrivania, documentació solta.

Maties Amat i Volart = Esperança Oriac, 5.3.1673, AHS: Escrivania, documentació solta.

Esteve Torrella = Maria Amat i Volart, 23.5.1675, AHS: Escrivania, documentació solta.

Llicències d'esposalles:

Joan Amat = Jerònima Volart, 21.1.1642, ACB: Llibre de l'Oficialat núm. 81, fol. 46.

Dispenses apostòliques per consanguinitat:

Joan Amat i Salvany = Francesc Calçada i Arnella, ADB: Any 1733, expedient núm. 1.

Esposalles:

Maties Amat i Volart = Esperança Oriac, 17.5.1673, AHS: Fons Parroquial St. Julià d'Altura, vol. 17, p. 129.

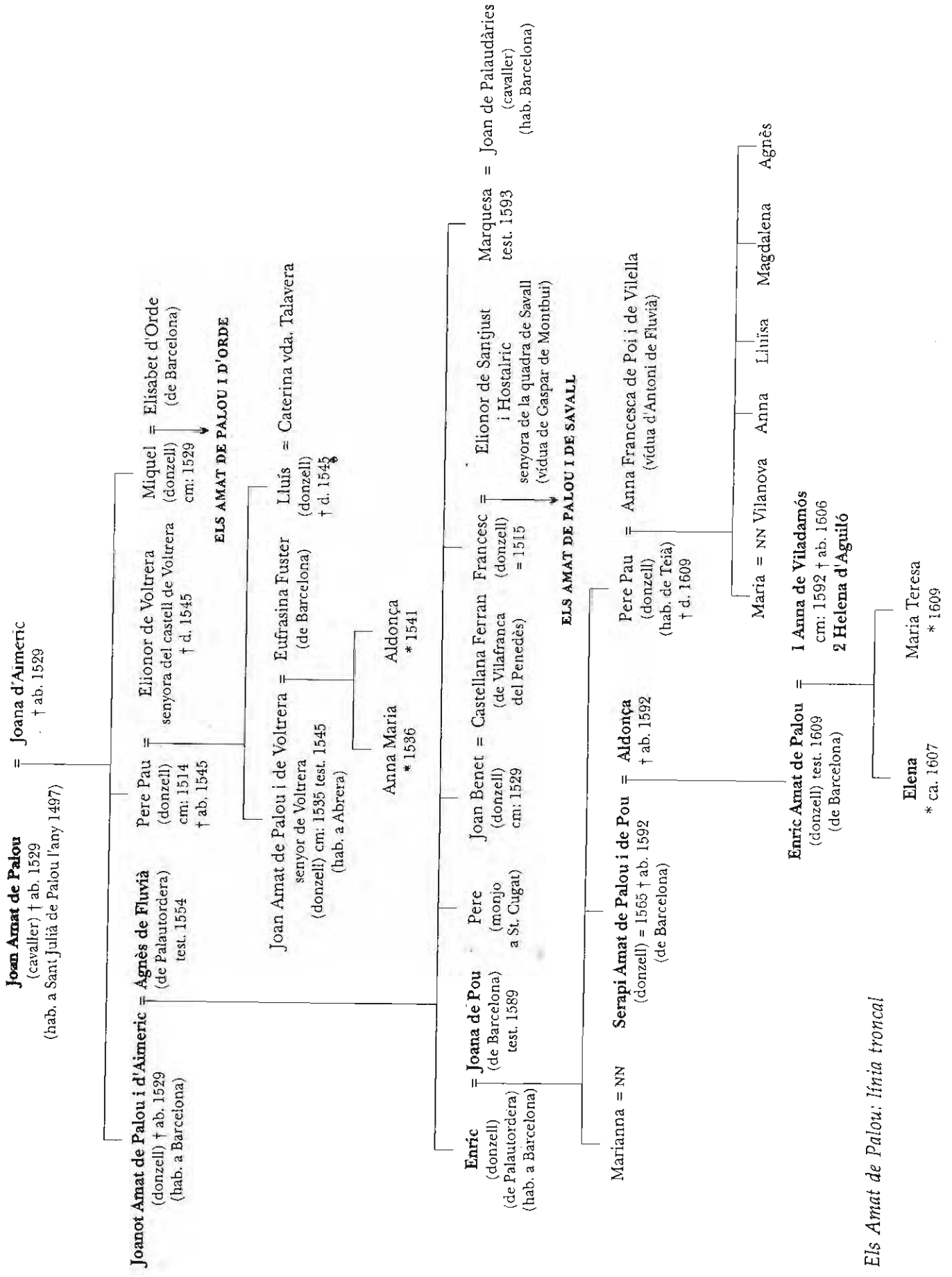
Testaments:

Maties Amat i Volart, 11.9.1708, AHS: Notari Joan Baptista Asbert, Llibre test.(1703-1729).

Joan Amat i Oriac, 10.6.1739 [còpia de l'original fet a Sabadell], APS, diversa, lligall.

Processos eclesiàstics:

Joan Torres i Amat: procés per la plaça vacant al benefici de Sant Jaume de Caldes de Montbui. Conté les partides de baptisme dels seus pares, avis materns besavis, i rebesavis de la línia Amat de Sabadell (APC) i també ADB: Sèrie Beneficial, parròquia de Santa Maria de Caldes de Montbui, lligall 5.

Els Amat de Palou: línia troncal

Miquel Amat de Palou i d'Aimeric = Elisabet d'Orde
 (donzell) cm: 1529 † ca. 1540
 (hab. a Barcelona)

Pere Magí Amat d'Orde i de Palou = Marianna de Fluvià i de Rocabertí
 (donzell) = 1552 † ab. 1580
 (de Barcelona)

Pere Pau Amat d'Orde de Palou i de Fluvià = Maria d'Oró
 (donzell) = 1580
 (de Bellpuig)

Miquel de Cadell = Margarida Amat d'Orde de Palou i d'Oró

Casilda = Esteve Masferrer = Miquel = M. Àngela Salvany Masferrer
 cm: 1623 (mercadet de Granollers) (donzell) test. 1599 (de Barcelona)
 = 1592 test. 1614 † d. 1632
 (habilitat a Cortes el 1599)

Hermenegid Amat d'Orde i Salvany = Paula Amat Josep
 (donzell) cm: 1631

Els Amat de Palou: línia d'Orde

Francesc Amat de Palou i de Fluvià = Elionor de Santjust i d'Hostairic
 (donzell) = 1553 † d. 1593 senyora de la quadra de Savall
 (hab. a Barcelona) (vídua de Gaspar de Montbui)
 test. 1761 † d. 1593

Marianna (fadrina) test. 1601 Agnès (monja) Esperança Castanyer i Puig = Jerònima = NN Rovira = Miquel
 (donzell) = 1593 (de Barcelona) (que és cognominà)
 Amat de Santjust

NN filles

Els Amat de Palou: línia Savall

L'any 1802 Teresa Bonifàs i Miracle vídua de Bartomeu Amat i Pont, botiguer de draps de Barcelona inicià plet civil a la Reial Audiència contra l'ajuntament de Barcelona per no reconèixer la noblesa dels seus fills i els de la primera dona de Bartomeu cosa que els podia acreditar per determinats càrrecs de l'administració municipal.

El procurador de la vídua argumentava a la demanda que Bartomeu Amat i Pont era besnét de Maties Amat i Volart, botiguer de draps de Sabadell, el qual era alhora nét del cavaller Joan Pau d'Amat de Savall de Palou i de Montbuí (habilitat a les corts de 1622). Aquest darrer era fill de Joan Miquel d'Amat i d'Orde (habilitat a les corts de 1599) i nét del cavaller Serapí Amat de Palou. La demanda es basava en l'expedient de l'any 1753 de Francesc Amat i Oriac, el qual «*por medio de Bautismos, casados y testamentos en la Real Oficina de los Chronistas y Reyes de Armas de la Majestad Católica el Sor. Dn. Fernando Sexto, le fue concedido el poder usar así, como sus hijos legítimos y como a descendientes de los Amats de Palou, el Escudo o Blason de Armas, así como van expresados y pintados en la certificación que Dn. Francisco Zazo y Rosillo, uno de los Chronistas, le dieron en Madrid a cinco del mes de febrero de Mil setecientos sinquenta y tres [...]*»²¹

El plec de documentació relligada que conforma tot el procés comença amb la demanda presentada a la causa pel procurador de Teresa Bonifàs i Miracle. És un text clar, concís i ben estructurat (cosa no massa freqüent en aquest tipus de processos). Cadascuna de les consideracions que motiven la demanda és argumentada i fonamentada documentalment en alguna de les trenta dues certificacions notarials copiades dels originals de diferents arxius. Les trenta-dues certificacions, (amb les corresponents traduccions al castellà dels originals en català antic) es poden agrupar en dos grans apartats: l'un el formen molts dels certificats notarials que l'any 1753 va utilitzar Francesc Amat i Oriac per demostrar els orígens nobiliaris; l'altre apartat és format pels documents que demostraven l'ascendència de Bartomeu Amat i Pont fins a Maties•Amat i Volart.

El plec continua amb les alegacions del fiscal procurador de l'Ajuntament de Barcelona, Josep Ignasi de Castellarnau. Al final del procés hi ha afegida la sentència de la Reial Audiència i els documents generats l'any 1819 per Jaume Amat i Pont i Josepa Amat i Miquel (oncle i neboda) en la demanda de goze de nobleza.²² Els certificats corresponents a la part argumental, que estableix l'ascendència de Bartomeu Amat i Pont fins al seu besavi Maties Amat i Volart, no presenten sospita i coincideixen amb els originals conservats actualment a diversos arxius històrics. Es tracta en tots els casos, de partides de baptisme, capítols matrimonials i testaments. Les certificacions corresponents són fetes per notaris de Sabadell, Terrassa i Barcelona. Els certificats de la part que estableix l'ascendència de Maties Amat i Volart són reaprofitats de l'expedient fet per

21. ACA: Secció Audiència, plets civils, Sig. núm. 16341. Foli 10

22. ACA: Secció Audiència, plets civils, Sig. núm. 16341. Foli 210 i següents.

Scripà Amat de Palou = Aldonça
(cavaller)

Joan Miquel Amat d'Orde i de Palou = Maria Àngela Salvany i Masferrer
(hab a Sabadell) cm. 1590 (de Sabadell)
(cavaller)

Joan Pau Amat de Savall, de Palou i de Montbui
(cavaller i pagès) test. 1645

Caterina Vallhonrat
(de St. Vicenç de Jonqueres)
cm. 1613

Casilda = Esteve de Masferrer

Joan Amat i Vallhonrat
(moliner de Castellat del Vallès)

= Jerònima Volart

Mates Amat i Volart
* 1645 = 1673 test. 1708
(botiguer de draps a Sabadell)

Esperança Oriac i Vilar
(de Ca n'Oriac)
(de St. Julià d'Altura)
* 1654

(Conseller en Cap de Sabadell els anys 1676, 1688, 1696)

Joan Amat i Oriac
(Botiguer de draps)
* 1683 cm. 1699 test. 1736

= **Isabel Salvany i Pujades**
(de la via de Sabadell)
* 1683

Maria = Narcís Casanoves
(apotecari de Sabadell)

Francisc
(mercader)
(establert a Sevilla)

= **Teresa Ferrer**
Torrueja
(de Barcelona)

Josep de Sant Tomàs
(religiós josepet)

ELS AMAT DE SEVILLA

Teresa = Lluís Mates
(pagès)
(d'Olesa de Montserrat)

Joan
(mercader)
* 1706
test. 1761

= **1 Francesca Calçada i Rovira**
(de Sabadell, † ab. 1735)

Maria = Jaume Petit
(pagès de Sabadell)

Francesca = Joan Simon
(apotecari de Cardedeu)
(prevere)

Antoni
* 1786

= **Teresa**
Cereróls
(de Sallent)

= **Rafel Gallissà**
(botiguer de Vallès)

= **Bartomeu**
(botiguer)
† 1793

= **1 Anna M. Jovany i Arcs**
(de Barcelona)
† ab. 1781 cm. 1771

= **2 Teresa Bonifàs i Miracle**
(de Vallès) cm. 1782

Feliu
(prevere)
arquebisbe de Palmira

= **Jaume**
Caterina Rovira i Claret
(de Barcelona)

ELS TORRES I AMAT

Joan
* 1772 (1)

= **Josep Antoni**
* 1773 (1)

= **Marià**
* 1784 (2)

= **Bartomeu**
* 1786 (2)

= **Teresa**
* 1788 (2)

= **Josep**
* 1791 (2)

= **Julita**
* 1793 (2)

La Connexió entre els Amat de Palou i els Amat de Sabadell (segons el plet civil de 1802)

Francesc Amat i Oriac l'any 1753. Estan autoritzats i signats majoritàriament pel notari de Sabadell Feliu Gai i Bruguera.

El plet fou guanyat per la família Amat. És obvi que davant d'una demanda tant ben construïda i amb tanta profusió de certificats *autèntics*, el fiscal procurador de l'Ajuntament de Barcelona només es va limitar a fer algunes alegacions referents als testimonis i la redacció formal d'algun dels documents presentats. Les seves alegacions semblen denotar que el més important era evitar que les costes del judici fossin gravoses per a ell i per a l'ajuntament. La poca oposició de Josep Ignasi de Castellarnau és comprensible ja que el cost que significava afegir uns quants nobles més a la matrícula barcelonina no era res en comparació amb el que representaven les despeses econòmiques de preparar i documentar una defensa contraària a la pretensió de noblesa.

El dia 11 de maig de 1803 es dictava la sentència de la Reial Audiència, en la qual els magistrats donaven la raó als demandants. Havia quedat acreditat documentalment que Serapi Amat de Palou era avi setè dels fills de Bartomeu Amat i Pont. A la sentència se'ls declarava hidalgos. El grau de noblesa que podria ostentar el primogènit seria el mateix que havia tingut el seu avi setè Serapi Amat de Palou, el de cavaller.²³

Per fer més il·lustratiu el que es discutia, també hem inclosa la reconstrucció de l'arbre genealògic proposat al plet de 1802 per la part demandant. És el que lliga la genealogia Amat de Sabadell amb la dels Amat de Palou, i el que va guanyar el litigi.

ELS DOCUMENTS FALSOS DE L'EXPEDIENT DE 1753

La sentència de la Reial Audiència donava validesa a la tesi que els Amat de Sabadell i els de Palou eren una mateixa família. Però tots sabem que la justícia no sempre és infal·lible i els magistrats també es poden equivocar. I més quan, en casos com aquest, no consta comprovació de les fonts documentals dels certificats, ni per part dels magistrats, ni tampoc per part del fiscal Josep Ignasi de Castellarnau. No s'ha d'oblidar que els precedents de la rumorologia popular sabadellenca foren confirmats documentalment per Bosch i Cardellach en notar estranyes manipulacions als llibres d'acords de la vila de Sabadell.

D'entrada es planteja la qüestió del perquè no van utilitzar els llibres sacramentals de les parròquies de Castellar, Jonqueres, o Sabadell si això era el més habitual en aquests casos de demostració genealògica. La possible resposta està relacionada amb el fet que una falsificació de documents porta implícita l'ocultació dels autors i la intervenció del mínim de gent possible. Per a fer una *feina ben feta* s'havia de manipular, com a mínim, els llibres sacramentals de Castellar del Vallès, Sant Feliu de Sabadell, Sant Vicenç de Jonqueres, Sant Just i Pastor de Barcelona, les informacions matrimonials del bisbat de Barcelona i les llicències d'esposalles de la Catedral de Barcelona. També calia fer desaparèixer força documents notariais de Sabadell i Barcelona. Suposo que la urgència per a fer la

23. ACA: Secció Audiència, plets civils, Sig. núm. 16341. Sentència.

feina i que s'hauria hagut de *treballar* en massa arxius, van esdevenir esculls difícils de resoldre. S'aprofità allò que es tenia més a mà i era més ràpid. Per això sembla que només van participar a la *conxorxa* : Feliu Amat i Salvany, prevere beneficiat a Sabadell, i el notari Feliu Gai i Bruguera (o algun dels seus escriptors). El primer probablement fou l'enllaç familiar a Sabadell. El segon estava a l'escripció pública i, per tant, estava també a la secretaria del Consell de la Vila. Tenia la custòdia dels manuals dels seus predecessors i el càrrec de secretari que li donava accés fàcil al llibre d'acords del Consell.²⁴

La comparació dels arbres genealògics dels Amat de Palou i el proposat per la família Amat de Sabadell, demostra la metodologia dels constructors de la falsificació. S'aprofita una família de la qual al segle XVIII s'ha perdut el rastre. Es juga a combinar la filiació de persones d'una mateixa família però de branques diferents: Serapi, és l'hereu de la línia troncal Amat de Palou, el seu suposat fill *Joan Miquel Amat del Orde*,²⁵ pertany a la branca d'Orde (parents llunyans dels anteriors) i el nét *Joan Pau Amat de Savall Palou y Monbuy* ²⁶ pertany a la línia Amat de Savall.²⁷ Fins i tot, es manipula les dates dels membres de la família Vallhonrat de Jonqueres, pagesos de mas, inclosos també en l'expedient.²⁸

La falsificació també es detecta estudiant els documents originals que s'han conservat, i dels que es feren les certificacions de l'expedient de l'any 1753, també aprofitats al plet civil de 1802.

Les certificacions *clau* que vinculen totes dues famílies Amat són:

Les tres certificacions que acrediten que Maties Amat i Volart fou conseller en cap de la vila de Sabadell pel l'estament noble durant els anys 1676, 1688 i 1696.

El testament de Joan Pau Amat de Savall i de Palou fet a Sabadell el 27.4.1646.

Els capítols matrimonials fets a Sabadell el 13.5.1613 entre Joan Pau Amat de Savall i de Palou i Caterina Vallhonrat.

La certificació de l'acord del Consell de la vila de Sabadell que acredita la residència de Joan Miquel Amat de Palou i d'Orde a aquesta vila de l'any 1595.

24. Del notari Fèlix Gai i Bruguera es conserva documentació i manuals des de 1754 a 1782 a l'Arxiu històric de Sabadell, però com esmenta Josepina Molinero són "els anys dels quals tenim protocols o notícia". MOLINERO, J, 1984, pàg. 55.

25. La certificació del notari Fèlix Gai Bruguera corresponent als capítols matrimonials fets entre Joan Miquel Amat d'Orde i Maria Àngela Salvany de 1590 davant el notari de Sabadell Galceran Noguera, consta: "per y entre lo Illr Señor Mossen Joan Miquel Amat del Orde, fill llegendim y natural de Ille. Mossen Serapio Amat, de Palou, Bisbat de Barcelona y de Andolsa sa muller, de una part. Y la señora Mariangela donzella, filla llegendima y natural dels honorables Jaume Salvany, pagès de la pnt. Vila y de Eulàlia muller sua (...)"

26. El testament de 1646 de Joan Pau Amat de Savall, en poder de Jaume Rojas, notari de Sabadell, consta: *Jo Mo. Joan Pau Amat de Savall, Palou y Monbuy, pagès en la vila de Sabadell populat, fill llegendim y natural de Mo. Miquel Joan Amat del Orde y de Mariangela (...)*"

27. A Joan Pau Amat, normalment el trobem documentat com Pau Amat de Savall. Per exemple en la famosa sentència de 16 de novembre de 1610, del plet dels germans Roig contra Pau Amat de Savall (MASPONS ANGLASELL, F (1963): pàg. 46.

28. E CANYAMERES: *Arbre troncal d'hereus del mas Vallhonrat de Jonqueres antigament dit mas sa Joure* (treball inèdit) Al testament de Joan Pau Amat de Savall de 1645, s'esmenta a Joan Vallhonrat, pagès de Jonqueres, nebot seu. Efectivament aquest Joan va existir però l'any 1646, o era un jove de 15 a 16 anys o era menor, ja que no va casar fins l'any 1668, i el seus pares ho havien fet l'any 1630.

Els capítols matrimonials fets a Sabadell el 21.9.1590 entre Joan Miquel Amat de Palou i d'Orde i Maria Àngela Salvany.

Dels cinc documents clau, els capítols matrimonials de 1590 i de 1613 no han estat conservats. Molta part dels manuals i altre tipus de documentació dels dos notaris que en teoria ho van fer, Galceran Noguera i Joan Feu, no ha arribat als nostres dies.²⁹ Per tant, la comprovació dels originals només s'ha pogut fer amb els llibres d'acord del consell de la Vila de Sabadell i el testament de 1646.

La noblesa de Maties Amat i els llibres d'acords del Consell de la Vila de Sabadell (AHS: Sig. A-8 i A-9):

Antoni Bosch i Cardellach ja va detectar que «*en algunos documentos originales no se lehe que Matías Amat fuese tal Conceller. En otros se lehe dicho nombre emendado como que allí había otro, habiéndose puesto el de Amat de distinta tinta y carácter, añadiéndose en la margen que Amat era Conceller por el estado noble, y los otros dos por el estado general*»³⁰ Revisat novament a simple vista i per als anys 1676, 1684, 1695 i 1696 es confirma que a tot arreu on consta el conseller Maties Amat s'ha esborrat quelcom i amb tinta diferent ha estat esmenat. La cosa, però, no queda aquí: als anys 1684 i 1695 s'ha afegit en algunes de les anotacions l'abreviatura d'honorable. A més, al foli 126v, a l'anotació del dia 24.2.1696, es va provar d'esmenar el nom original del conseller Josep Alzina; però, com que no va quedar bé, es va ratllar tot amb un gargot. També al foli 132 pertanyent al mateix any, l'intent d'esmena està tan mal fet que no es va acabar d'escriure el nom de Maties Amat. Es llegeix clarament el nom de Josep Alsina, el conseller que ho era realment.

En aplicar el lector de raig ultravioleta a les anotacions on consta Maties Amat, es llegeix en algunes més bé que en altres (en funció de la intensitat de rascat que es va aplicar per escriure al damunt) els noms dels consellers que vertaderament ho van ser aquells anys:

any 1676: Francesc Rifós
 any 1684: Joan Mimó
 any 1691: Joan Bosc
 any 1696: Josep Alzina

Els anys no semblen escollits a la babalà, més aviat sembla que obeeixen a un cert ordre: l'any 1676 seria l'etapa de *jove promesa* (Maties tenia trenta anys). L'any 1684 era un pare de família en la plenitud (tenia trenta-vuit anys). L'any 1696 era un home madur (tenia quaranta-cinc anys) i l'any 1696 ja era un home experimentat (tenia cinquanta anys).

El testament de Joan Pau Amat, pagès i noble (AHS: Sig. E-191/1)

És inclòs al llibre de testaments del notari Jaume Rojas (període 1634-1663). És el fragment d'un llibre enquadernat amb la relligadura malmesa. Els plec de fulls estan solts. Hi ha foliació i un índex fets per una mateixa mà posterior a l'enquadernat i al relligat del llibre (segurament del segle XVIII). Se'n conserven set plec de paper de barba escrits i nou fulls solts, amb algunes pàgines en blanc. Els fulls doblegats per la meitat conformen quatre cares per a escriure,

29. MOLINERO, Josefina, 1984: pàg. 15

30. BOSCH I CARDELLACH, A: *Anales...* Vol. II pàg.114.

d'un format similar al del foli. A la primera i la segona cara del primer full, hi ha un testament diferent del de la tercera i la quarta cara. La tercera i la quarta cares del primer full estan en blanc en alguns dels plecs.

El testament de Joan Pau Amat està datat el dia 27.4.1646. És al plec cinquè, el qual comença la primera cara amb el número de foli 60 i acaba al foli 79. El testament ocupa els folis 78 i 79, però es tracta d'un full encolat afegit al final. És a dir, la primera i la segona cara del primer full del plec són el foli 60, la tercera i la quarta cara són el foli 77. Això confirma que la foliació fou posterior a l'afegit encolat de l'últim full. Aquest testament, evidentment, no segueix la relligadura original de fulls (l'un dins l'altre) i, a més, té l'aparença d'haver estat més ben conservat, això si no era més nou.

Una altra anomalia detectada és que el senyal del fabricant és similar però no igual al dels altres fulls del plec. Tampoc no es correspon amb la cronologia dels altres testaments del plec (que va de l'any 1650 al 1652). Els dos testaments anteriors al de Joan Pau Amat són dels anys 1652 (fol. 76) i 1650 (fol. 77). El testament presenta una escriptura diferent de la resta de mans del llibre, tot i que les imita bastant bé. La tinta és d'un color més clar, no està tant oxidada ni esvaïda com la resta del llibre.

En l'estudi del continent, ja es veuen una sèrie de característiques sospitoses. Si a això afegim l'estudi del contingut, llavors ja queda molt clar que som davant d'un testament de nova producció. Les particularitats sospitoses del contingut són:

1. El tractament honorífic del testador és molt estrany per l'època. D'entrada un document escrit en primera persona en aquesta època no inclou el tractament de 'mossèn' abreviat, i menys en el cas d'un pagès: «Jo Mo. Joan Pau Amat de Savall, Palou y Monbuy, pagès en la vila de Sabadell populat [...]».
2. Esmenta com a germana seva Casilda de Masferrer. Aquí hi ha un dels punts on es desmunta tota l'argumentació, ja que precisament Casilda Amat d'Orde i Salvany, muller d'Esteve Masferrer (de Granollers), té ben documentada la seva filiació. Especialment en plet civil iniciat per Francesc Trobat, escrivà del Mestre Racional, contra els seus cunyats els cònjuges Miquel Amat d'Orde (donzell) i Maria Àngela Salvany, pels dots deguts a la seva dona Francesca, germana de Maria Àngela, i les despeses de mantenir la neboda Casilda Amat i Salvany —anys 1625-1639, ACA, Secció de Reial Audiència, plets civils, núm. 13.576—. Aquest plet per la pròpia cosa que es jutja, un deute de diners pels dots, és fora de sospita. Les còpies dels documents de filiació aportades (Se n'han comprovat alguns dels originals) són correctes. Aquests documents estableixen que Casilda era filla de Maria Àngela Salvany i Miquel d'Amat i d'Orde (domiciliats a Barcelona), néta de Joan Pau Salvany, mercader de Barcelona (no de Jaume Salvany, de Sabadell), i de Peronella Masferrer (no d'Eulàlia) i besnéta de Francesc Masferrer (burgès de Granollers).
3. És molt estrany que el testament, en general poc detallista i d'estructura i contingut molt estandaritzat, faci de cop una menció molt detallada al nét de pocs mesos Maties Amat. Al qual deixa «el Reliquiari d'or que són

les imatges de St. Jaume y St. Joan Baptista junt a la soguilla que és de dit reliquiari y hara se troba separada de ell».

4. Més estrany és el punt anterior si es té en compte que, quan Joan Pau Amat de Savall fa el testament, ja existia un altre nét, el fill gran de Joan i Jerònima Volart, de nom també Joan, i que va esdevenir l'hereu dels seus pares i l'iniciador de la línia Amat de Jonqueres. D'aquest, el seu avi no en fa cap referència. És que un nen d'edat aproximada de tres anys ja té una personalitat i un caràcter que li poden fer perdre l'afecte i l'estima de l'avi?

La prova de residència a Sabadell de 1595 (AHS: Sig. A-4, Llibre d'acords del Consell 1489-1605)

Com a prova que els Amat de Palou vivien a Sabadell, es va incloure la certificació, còpia literal, de l'acord del Consell de la Vila de Sabadell del dia 1 de gener de 1595: «Item determinaren que sien dades dos plomes aygua al Ille. Mo. Joan Michael Amat del Orde, Cavaller de Palou per ús de la casa té en lo Carrer del Spital desta vila. Y la puga pèndret dels Sors. de Jurats, per lo molt fa dit mon. Amat per l'ospital y per lo comú de la present vila».³¹

En aquest cas també s'ha observat el continent i el contingut amb el resultat següent. L'acord es localitza al final de la pàgina, està fet amb una tinta més clara que contrasta amb la dels altres acords de la mateixa pàgina. Aquest, estan fets amb tinta més negra, oxidada i utilitzant una ploma més gastada. La lletra es de diferent mà.

El més flagrant, i que denota que estem davant d'un afegit posterior en el temps, és que els acords de la mateixa pàgina, anteriors al de Joan Miquel Amat, fets per una mateixa mà, continuen al dors. Per comparació amb d'altres textos anteriors i posteriors escrits per la mateixa mà, es veu que aquest escriptor tenia el costum de deixar un marge inferior molt ampli. Aquest marge inferior ampli possibilita la inclusió de qualsevol text, sempre que no sigui massa llarg.

Pel que fa al continent, cal esmentar que aquest acord és calcat d'un d'autèntic del mateix any. És la donació de dues plomes d'aigua del comú a la família noble dels Meca, residents habituals de la vila de Sabadell. Antoni Bosch i Cardellach va escriure «El Concejo concedió dos plumas de agua a la casa de Meca, en agradecimiento de sus favores a Sabadell y su Hospital. La disfrutaban hasta oy, no embargante lo acaecido en 1769, pero varias veces se les ha quitado y buuelto por ser durante beneplácito».³² Contràriament, no esmenta la donació d'aigua als Amat; segurament també s'adonà que aquell acord no era prou catòlic.

La declaració dels testimonis de Sant Julià de Palou

El plet de 1802 inclou les declaracions de dos homes d'avançada edat de la paròquia de Sant Julià de Palou, en què afirmen saber on eren les ruïnes del Mas

31. AHS: Llibres d'acords del Consell de la vila, Sig. A-4, any 1595.

32. BOSCH I CARDELLACH, A: *Anales... Vol. I* pàg. 207.

Amat, el qual havien sentit a dir que era del noble Serapi Amat. No dubto de la veracitat de la ubicació, però em fa estrany que uns homes del segle XVIII sabés sin qui fou Serapi Amat, un home del segle XVI. No deuria ser que algú els va «refrescar» la memòria? Precisament el que els «interrogava» era un prevere beneficiat de Sabadell que es deia Feliu Amat i Salvany.

CONSIDERACIONS FINALS

La reconstrucció dels arbres genealògics de les famílies Amat de Palou i Amat de Sabadell a partir de documents històrics, dels quals no hi ha sospita de manipulació, dóna com a conclusió que som davant dues famílies diferents. Si bé l'ascendència del pare de Maties Amat i Volart, no està confirmada, sí que es pot afirmar que Joan Pau Amat de Savall no era fill de Miquel Amat d'Orde i nét de Serapi Amat de Palou. Eren d'una mateixa família, però de tres branques diferents. Els Amat de Sabadell no podien ésser descendents directes de Serapi Amat de Palou, ja que no hi havia tal filiació.

Per altra banda, l'estudi i l'examen dels tres documents originals conservats actualment i que formaven part del grup dels cinc documents clau per a la demostració de l'ascendència noble dels Amat de Sabadell doneu el següent resultat: l'un ha sofert manipulació o suplantació de noms (llibres d'acords del Consell de la Vila, nom del conseller en cap). Els altres dos eren de nova producció i van ser incorporats a la documentació original (el testament de Joan Pau Amat de Savall de 1646 i l'acord del Consell de la Vila de 1.1.1595). Explicat en termes percentuals, són falsos el cent per cent de documents probatoris de l'ascendència noble dels Amat de Sabadell que s'han conservat fins als nostres dies. Si ho calculem sobre el total de documents (conservats i no conservats), la proporció de falsos seria ara un 60%.

La falsificació es pot catalogar de força verosímil i benèvola. És verosímil perquè va utilitzar personatges reals, emparentats els uns amb els altres i quasi contemporanis, i en va fer una combinació filial. És benèvola perquè ens trobem en un dels pocs casos en què la falsificació no va comportar destrucció de documentació històrica. Els documents falsos eren de nova producció. Només s'ha de lamentar la manipulació dels llibres d'acords del Consell de la Vila de Sabadell. Malgrat això, aquesta manipulació del segle XVIII no ha estat irreversible. La poca professionalitat del falsificador i l'actual lectura amb ultravioleta han permès esbrinar què hi havia abans.

Referències documentals i bibliogràfiques

AHS: Arxiu Històric de Sabadell
 AHT: Arxiu Històric Comarcal de Terrassa
 ACA: Arxiu de la Corona d'Aragó
 AHPNB: Arxiu Històric de Protocols Notarials de Barcelona
 ADB: Arxiu Diocesà de Barcelona
 ACB: Arxiu de la Catedral de Barcelona
 APS: Arxiu Parroquial de Sentmenat
 AFE: Arxiu d'Armand de Fluvià i Escorsa
 APC: Arxiu Parroquial de Caldes de Montbui

Bibliografia

- ALSINA GIRALT, J., *Índex de topònims de Sabadell i el seu terme fins a la darrerria del segle XVIII*. Sabadell: Ajuntament de Sabadell, 1988.
- ARGEMÍ RELAT, Mercè, *Estudi històric dels molins del riu Ripoll*. (Treball inèdit, Museu d'Història de Sabadell, 1998.)
- BAQUÉS, J., i R. BARÓ, *Gent nostra als carrers de Sabadell*. Sabadell: Ajuntament de Sabadell, 1995.
- BRU DE SALA, Lluís, i Armand de FLUVIÀ, *Nobiliari del Reial Cos de la Noblesa de Catalunya*. Barcelona: Ed. Joventut, 1998.
- CANYAMERES i RAMONEDA, Esteve, (1994): «La immigració francesa al Vallès Occidental (s. XVI-XVII), quatre exemples locals: Sabadell, Sant Cugat del Vallès, Sant Julià d'Altaura i Sentmenat», *Arraona*, núm. 15 (1994), 9-25.
- , «El terme de Sabadell en l'època moderna (segles XVI-XVIII)», dins *Sabadell memòries d'una vila*. Sabadell: Museu d'Història de Sabadell, 1998.
- , *La masia de Can Deu, antic mas Sallent: Dins el programa de documentació històrica del riu Ripoll*. (Treball inèdit, IDES-Diputació de Barcelona, 1998.)
- CARRERES i COSTAJUSSÀ, M., *Elements d'història de Sabadell*. Sabadell: Comissió de Cultura, 1932.
- CASTELLS i PEIG, A., *L'art sabadellenc, assaig de biografia local*. Sabadell: Riutort, 1961.
- DOMÈNECH, N., i M.M. RÍOS, *El municipi de Sabadell a l'edat moderna*. Terrassa: Ed. Egara, 1988.
- El primer llibre d'acords del Consell de la vila de Sabadell (1449-1472)*. Sabadell: Fundació Bosch i Cardellach, 1978.
- FERRER i ALÒS, L., *Masies i cases senyoriales del Bages*. Manresa: Fundació Caixa de Manresa, 1996.
- FORRELLAD SOLÀ, M., i J. ALZINA GIRALT, *Publicació dels «Anales de la Villa de Sabadell desde el año 987 hasta el de 1770» d'Antoni Bosch i Cardellach*. Sabadell: Fundació Bosch i Cardellach, 1993.
- IGLÉSIAS i FORT, J., *El fogatge de 1553*. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajoana, 1979.
- , *El fogatge de 1497*. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajoana, 1997.

Masia de Can Deu, exposició permanent d'eines agrícoles. Sabadell: Obra Social de la Caixa de Sabadell, 1988.

MASPONS i ANGLASELL, F., *Fons de dret català.* Barcelona: Rafael Dalmau Editor, 1963.

MATEU i VIDAL, E., *Ordenacions de la Universitat de la vila i terme de Sabadell.* Sabadell: Comissió de Cultura de l'Ajuntament, 1968.

MOLINERO, Josefina, *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Sabadell.* Barcelona: Fundació Noguera, 1984.

PERICH i VIDAL, G., *La Cort del Batlle de Castellar.* Castellar del Vallès: Arxiu d'Història de Castellar del Vallès, 1989.

ROSSELL i CASABLANQUES, J., *El rodal de Sabadell.* Sabadell: Impremta Sallent, 1937.

VERGÉS MIRASSÓ, A., *Història de Castellar del Vallès.* Barcelona: Ed. Montblanc-Martin, 1872. (Transcripció del manuscrit original de 1974.)